

INGLIZ TILI ME’YORIY TALAFFUZ STANDARTLARINI O’QITISH MEZONLARI

Obidova Aziza Davronovna

Farg’ona davlat universiteti, Amaliy ingliz tili kafedrası o’qituvchisi.

Shermamatova Sevara O’ktamjon qizi

Farg’ona davlat universiteti, Amaliy ingliz tili kafedrası o’qituvchisi.

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz tili me’yoriy talaffuz standartlarini o’qitishdagi asosiy muammolardan biri bo’lgan so’zlarning britanacha va amerikanacha variantlarini solishtirma izohlari xususida so’z boradi.

Annotation: this article deals with comparative interpretations of the British and American variants of words, which are one of the main problems in teaching norms of standard English.

Аннотация: В этой статье рассматриваются сравнительные аннотации британского и американского вариантов слов, что является одной из основных проблем обучения английскому языку.

Keywords: language,pronunciation,vocabulary,british,american,sound combinations.

Bugungi kunda butun jahon bo’ylab kechayotgan globallashuv va integrallashuv jarayonlari dunyo xalqlarida xorijiy tillarni o’rganishga bo’lgan ehtiyojni yanada kuchaytirmoqda. Ingliz tilining internatsionallashuvi, ayniqsa, rivojlanayotgan va boshqa davlatlardagi ichki va tashqi aloqalarni rivojlantirishga ilmiy-texnik yutuqlarni tarqatishga katta yordam beradi. Lekin, shunga qaramay, Londonda nashr etiladigan Economist jurnali va Financial News gazetasi rasmiy muzokaralarda sodir bo’layotgan yaxshi tushunmaslik yoki umuman tushunmaslik xaqidagi materiallarni tez-tez chop etmoqda. “Rasmiy muloqot chegaralar orqali” kitobi muallifi Stiven Hagen britaniyalik eksportchilarning har beshtasidan biri xalqaro munosabatlarda til xarakteridagi qiyinchiliklarga duch kelishini ta’kidlagan. U ona tili bo’lgan ingliz tilini “ikki tomonlama keskir qilich” deb ataydi va u nafaqat dunyodagi rasmiy muloqotda eng ko’p tarqalgan til, balki hayotdagi barcha holatlarda ham keng qo’llaniladigan til ekanini ta’kidlaydi. 1996 yilda Britaniya hukumati tomonidan o’tkazilgan taqdiqot natijalariga ko’ra Britaniya ingliz tili variantidan Xalqaro ingliz tiliga taqqoslanganda foydalanish jarayonida bir qator lingvistik muammolarga duch kelish yuqori ekanligi qayd etilgan. Chunki bir til ona tilisi bo’lgan ikki madaniyat o’rtasida ham o’zaro tilni tushunmaslik holatlari kelib chiqishi tabiiy. Bundan tashqari tadqiqotlar AQSh va Kanada singari bir-biri bilan chegaradosh bo’lgan va ingliz tilining o’zaro yaqin variantini qo’llaydigan mamlakatlar aholisi o’rtasida ham kelib chiqishi mumkin.

Ingliz tilining juda ko‘p variantlarga ega ekanligi tufayli uni ikkinchi til yoki xorijiy til sifatida o‘qitishda aynan qaysi varianti eng maqbul deb tanlanishi borasida savollar mavjud. Ingliz tilining ko‘plab yangi hududiy variantlari o‘zaro tushunarsiz bo‘lishi mumkin. Masalan, Singapur ingliz tili variantida bir qator noodatijiy jihatlar kuzatiladi. Masalan Farrel va Tan quyidagilarni farqlab ko‘rsatadi:

- egalik qo‘shimchasining tushirib qoldirilishi: **My mummy friend**
- mahalliy tillardan olingan so‘zlarning qo‘llanilishi: **Don't be so kiasu**
- so‘roq gaplarda to be fe‘lining tartibsiz qo‘llanilishi: **You don't want to go is it?**
- so‘roq gaplarda can modal fe‘lining noodatijiy qo‘llanilishi: **Like that can or not?**

Ingliz tilini bu tartibda o‘rganish singapurliklar uchun o‘z mamlakatida ingliz tilidan erkin foydalanish imkonini bersa-da, Singapurdan tashqari hududlarda ingliz tilida so‘zlovchilar bilan muloqot jarayonini cheklashi mumkin.

o‘qitishda standart ingliz tilidan chalg‘ish hollarini yuzaga keltirishi mumkin.

Ingliz tilining Amerika va Britaniya variantlariga asosida yuzaga kelgan milliy variantlar va ularda standart shakllarning turli-tumanligi ushbu standartlarning qaysi biri ingliz tilini o‘qitishda eng muvofiq, degan savolni qo‘yadi. Qaysi talaffuz me‘yorlari tilni o‘rganuvchilarni erkin muloqotga kira olishini ta‘minlaydi. Bunda albatta, til o‘rganuvchilar tushunishning universalligiga erishish uchun yaxshi modelga ega bo‘lishi kerak. Ma‘lumki, standart Amerika ingliz varianti va standart Avstraliya varianti biridan ancha farqlanadi, o‘z navbatida ushbu har ikkala variant Qabul qilingan talaffuz me‘yorlaridan farqlanadi. Turli variant egalarining (hatto, tildan ona tili sifatida foydalanuvchilar) o‘zaro muloqotida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan tushunmovchiliklar ingliz tilidan ikkinchi til yoki chet tili sifatida foydalanuvchilar muloqot jarayonida yanada yuqori bo‘ladi. Jenkins ingliz tilining ikkinchi til variantlari talaffuzini uyg‘unlashtirish xalqaro tushunishni ta‘minlash ehtiyoji tufayli yuzaga kelishini ta‘kidlaydi.

O‘qitish jarayonining boshlang‘ich bosqichida asosiy vazifa chet tilining fonetik xususiyatlari, morfologik va leksik hamda sintaktik qurilishlari xaqida elementar tushunchalar berishdan iborat bo‘lsa, keyingi bosqichda o‘sha tushunchalarni kengaytirib va chuqurlashtirib borishni takozo etadi. Bunda har qanday fonetik yoki grammatik hodisa o‘sha tildagi leksik birlikni tahlil qilish va uni ona tilimizdagi hodisalar bilan qiyoslash natijasida tushuntirilmog‘i kerak. Leksik birliklarning talaffuzini qiyoslash qiziqarli natijalarni berish bilan birga tilning fonologik sistemasi uchun begona bo‘lgan elementlarni aniqlashda ham katta ahamiyatga egadir.

O‘qitish jarayonining boshlang‘ich bosqichidayoq ingliz tilidagi leksik birliklarning, asosan, so‘zlarning fonetik xususiyatlari haqida, ularning orfografik va orfoepik sistemalari munosabatlari hamda bu sistemalarning bir-biriga to‘la mos kelmasligi haqida so‘z yuritiladi.

Boshqa tillarda bo‘lgani kabi, ingliz tilida ham uning tovush sistemasi, eng avvalo, ikki katta guruhga – unli va undoshlarga bo‘linadi[1.81-132]. Ingliz tilidagi yigirmata unli fonema orfografiyada faqatgina oltita grafema bilan ifodalansa, yigirma to‘rtta undosh fonema nisbatan ozroq – yigirmata

grafema bilan ifodalanadi. O‘zbek tilining tovush sistemasida esa bunday nomutanosiblik uchramaydi, unda muayyan grafema ma’lum bir fonemani ifodalab keladi (NG – N bundan mustasno). Ingliz tilidagi bunday farq o‘z navbatida so‘zlarning yozilishi bilan talaffuziga o‘rgatishni birgalikda olib borishni talab qiladi. Bunday birlikka erishishning asosiy shartlaridan biri ingliz tilidagi so‘z strukturalarining ilk xususiyatlarini bilish va uning konstruktiv elementi bo‘lmish bo‘g‘inga bo‘lgan munosabatini to‘g‘ri tushuntira bilishdir.

REFERENCES.

1. Sotvoldievich, T. A. (2022). Linguistic and Didactic Factors of Improving the Writing Competence of Future English Language Teachers. *INTERNATIONAL JOURNAL OF LANGUAGE LEARNING AND APPLIED LINGUISTICS*, 1(3), 1-9.
2. Sultanovna, U. S. (2020). Artistic psychologism in the work of s. Richardson “pamela or the rewarded virtue”.
3. Sultanovna, U. S. (2020). Social and philosophical foundations of the Uzbek and English enlightenment movement in literature. *Проблемы современной науки и образования*, (3 (148)), 33-36.
4. Ugli, Q. N. K., Qizi, D. U. B., & Ugli, K. S. Z. (2020, August). Teaching vocabulary to high-level students. In *Archive of Conferences* (Vol. 3, No. 3, pp. 9-12).
5. Umaraliyeva, M. M. (2014). THE IMPORTANCE OF COMMUNICATIVE LANGUAGE TEACHING AND LEARNING. In *ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ЛИНГВООБРАЗОВАНИЕ* (pp. 433-436).
6. Umaraliyeva, M. (2021). Some challenges in encouraging independent learning. *Academic research in educational sciences*, 2(4), 1878-1882.
7. Umaraliyeva, M., & Abdurahimzoda, S. (2022). OMMAVIY AXBOROT VOSITALARIDA TOGRI MULOQOTNI BOSQICHMA BOSQICH YARATISH USULLARI. *Eurasian Journal of Social Sciences, Philosophy and Culture*, 2(6), 70-73.
8. Umarova, M. (2021). THE ROLE OF CULTURE IN THE LEARNING ENVIRONMENT. *Frontline Social Sciences and History Journal*, 1(08), 90-99.
9. Umarova, M. (2022). THE IMPORTANCE OF STUDENTSOPTIONS WHILE LEARNING A FOREIGN LANGUAGE IN THE UZBEK EDUCATION SYSTEM. *Involta Scientific Journal*, 1(4), 239-251.
10. Umarova, M. (2022, April). THE CHALLENGES OF LISTENING COMPREHENSION FOR LEARNERS IN LEARNING FOREIGN LANGUAGES. In *Multidiscipline Proceedings of Digital Fashion Conference* (Vol. 2, No. 2).
11. Umarova, X. (2020, December). A WORK OF ART IN OKTAM USMANOV'S NOVEL" GIRDOB" EXPRESSION OF LANGUAGE FEATURES. In *Конференции*.
12. Usmanova, S. (2022). Interpretation of the Image of Woman in English Enlightenment Literature. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF LITERATURE, PHILOSOPHY AND CULTURE*, 3(4), 19-24.
13. Usmonova, S. (2021). The national revival periodin uzbek enlightenment literature.
14. Usmonova, S. S. (2019). Literature of the period of English and Uzbek enlightenment and its stages of development. *Мировая наука*, (9), 57-58.

15. Xolmatov, S., & Yuldosheva, M. (2022). O ‘ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA OMONIMLARNING USLUBIY XUSUSIYATLARI. *Eurasian Journal of Academic Research*, 2(7), 144-149.
16. Yunusova, Z., & Haydarova, U. (2022). The Semantics and Use of the Verb „Open“ in Different Spheres of Uzbek Language. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 2(5), 121-123.
17. Абдуллаева, Н. Ш., & Ибрагимова, Д. Ш. (2020). ORGANIZATIONAL-PEDAGOGICAL CONDITIONS OF SELF-LEARNING TECHNOLOGY. *Интернаука*, (24-2), 66-68.
18. Абдуолимова, М. Н. (2021). TURLI TIZIMLI TILLARDAGI SHART-ISTAK MAYLINING QIYOSIY TANHLILI. *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА*, 4(6).
19. Галимуллина, Л. (2021). Некоторые особенности в переводе фразеологических единиц с английского языка на узбекский язык. *Общество и инновации*, 2(8/S), 205-213.
20. Игамбердиева, Ш. (2021). Развитие навыков творческого сотрудничества будущих преподавателей иностранного языка при использовании технологии «бит-урок». *Общество и инновации*, 2(11/S), 190-198.
21. Мамаева, М. Э., & Шокирова, М. Ш. (2020). Educational potential of foreign languages. In *Проблемы развития современного общества* (pp. 400-403).
22. Мамаева, М. Э., & Шокирова, М. Ш. (2016). Роль лингвистического образования в развитии культуры личности студента. *Потенциал современной науки*, (1), 140-143.
23. Усманова, С. С. (2021). ЧЎЛПОН ВА С. РИЧАРДСОН РОМАНЛАРИДА БАДИИЯТ МУАММОЛАРИ. *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА*, 4(1-1).
24. Шокирова, М., & Абдуллаева, Н. (2021). Стилистический анализ в процессе преподавания английского языка. *Общество и инновации*, 2(6/S), 110-116.
25. Холматов, Ш., & Йўлдошева, М. (2021). Инглиз ва ўзбек тилларида сўз урғуси даражаларининг ахамияти ва ўзига хос хусусиятлари. *Academic research in educational sciences*, 2(3), 810-816.
26. Тоирова, Н. И. (2012). Зеркало как символ в узбекском фольклоре и в творчестве Алишера Навои. *Вестник Челябинского государственного университета*, (13 (267)), 127-129.